

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Hangen vroege(re) gehechtheidservaringen samen met autonomie en verbondenheid van adolescenten?

Tavecchio, L.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Kind en Adolescent Review

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tavecchio, L. (2009). Hangen vroege(re) gehechtheidservaringen samen met autonomie en verbondenheid van adolescenten? *Kind en Adolescent Review*, 16(1), 105-108.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Hangen vroege(re) gehechtheidservaringen samen met autonomie en verbondenheid van adolescenten?

Eind jaren zeventig werd aan de universiteit van Bielefeld een van de eerste serieuze pogingen ondernomen om het netwerk van gehechtheidsrelaties in kaart te brengen in combinatie met een longitudinale opzet. Het project omvatte een longitudinale studie met een steekproef van 49 gezinnen uit de middenklasse uit een middelgrote stad in het noorden van Duitsland. Kort voor de geboorte van hun kind werd aan beide ouders gevraagd om mee te werken aan de longitudi-

nale studie. De 26 zonen en 23 dochters die geboren werden, zijn in hun ontwikkeling gevolgd tot een leeftijd van 22 jaar (zie o.a. Grossmann, Grossmann, & Zimmermann, 1999). In het zuiden van Duitsland startte in 1980 een soortgelijk longitudinaal onderzoek: het Regensburgproject. Daarbij werd een steekproef gebruikt van 51 gezinnen. Deze gezinnen werden gevolgd van voor de geboorte van hun kinderen tot deze 21 à 22 jaar oud waren. Het merendeel van de metingen in het Bielefeldproject werd vanaf de peuterperiode gedaan bij de kinderen thuis. De gezinnen uit de Regensburgstudie kwamen voor het onderzoek naar de universiteit (zie o.a. Wartner, Grossmann, Fremmer-Bombik, & Suess, 1994).

In het onderzoek van Becker-Stoll, Fremmer-Bombik, Wartner, Zimmermann en Grossmann (2008), een vijftien jaar follow-upstudie in het kader van het Bielefeldproject, werd nagegaan in welke mate er sprake is van continuïteit in het ontwikkelingsverloop van gehechtheid, van de (vroeg) kindertijd tot in de adolescentie. Rond hun zestiende verjaardag werden 43 adolescenten (27 meisjes, 16 jongens) van de oorspronkelijke 51 kinderen onderzocht. De deelnemende gezinnen kwamen uit alle sociale klassen, met een meerderheid uit de lagere middenklasse. Gehechtheidsrelaties waren vastgesteld op drie meetmomenten: rond de eerste verjaardag met Ainsworths *Strange Situation*, rond zes jaar met de spel- en herenigingsprocedure van Main en Cassidy en rond de zestiende verjaardag met behulp van het *Adult Attachment Interview* (AAI; in Nederland ook bekend onder de term Gehechtheid Biografisch Interview). Behalve naar continuïteit in de ontwikkeling van gehechtheid werd ook gekeken naar de samenhang van gehechtheid met autonomie en verbondenheid (met de moeder) in de adolescentie (naar analogie van de gehechtheid-exploratiebalans in de vroeg kindertijd). De autonomie van de adolescent werd vastgesteld met de *revealed differences task*, een interactietaak waarin adolescenten en hun moeders een oordeel gaven over onderwerpen waarover ze het oneens waren, bijvoorbeeld geld, daten, vrienden, alcohol/drugs, huishoudelijke taken en omgang met broers/zussen. Op basis van een vergelijking tussen de beoordelingen van moeders en tieners werd het belangrijkste twistpunt vastgesteld. Daarna volgde een interview met elk afzonderlijk. Dit werd geregistreerd. Na hereniging werden beide interviews afgespeeld. Moeder en kind kregen vervolgens de opdracht het probleem te bespreken en naar een oplossing te zoeken. Dit duurde tien minuten en werd op video vastgelegd. De verbondenheid van de adolescent met zijn/haar moeder werd bepaald met de *planning a vacation task*. In deze tweede interactietaak mocht een weekend worden gepland met onbeperkte

financiële middelen. De plaats van bestemming en de te ondernemen activiteiten stonden centraal. Moeder en kind kregen tien minuten om tot een beslissing te komen. Ook dit werd op video vastgelegd. Autonomie en verbondenheid werden vervolgens gescoord met een codeersysteem voor gezinsinteracties, op tien 7-puntsschalen en vier hoofddimensies: bevordering van autonomie en belemmering van autonomie, bevordering van verbondenheid en belemmering van verbondenheid.

In de analyses werd tevens rekening gehouden met een aantal risicofactoren (vastgesteld op de leeftijd van 16 jaar): scheiding van de ouders, verlies van ouder(s), naaste familie of vrienden, ziekte van ouder(s) en van de adolescent zelf, ernstige schoolproblemen en prestatiedruk door de ouders. De risicoscore kon oplopen tot een maximum van zeven.

Uit de resultaten van het onderzoek van Becker-Stoll c.s. komt naar voren dat er geen significante continuïteit bestaat in het ontwikkelingsverloop van gehechtheidsgedrag in de zeer vroege (1 jaar) en latere kindertijd (6 jaar) tot aan de (met het AAI vastgestelde) gehechtheidsrepresentatie van zestienjarige adolescenten. Overigens liet eerder uitgevoerd longitudinaal onderzoek naar de ontwikkeling van gehechtheid zowel continuïteit als discontinuïteit zien. Wel bleek steeds dat discontinuïteit in het ontwikkelingsverloop samenhangt met een groter aantal ervaren risicofactoren. Dit was ook het geval in het onderzoek van Becker-Stoll c.s. Het ontbreken van samenhang in het verloop van de gehechtheidsontwikkeling kan ook methodologisch worden verklaard. Zo wijzen Becker-Stoll c.s. er op dat met het AAI de *evaluatie* van ervaringen die dateren van lang geleden tot en met de late kindertijd wordt geregistreerd (meting op 'evaluatief-declaratief niveau'), terwijl de *Strange Situation* en de herenigingsprocedure interactieve, emotie-regulerende strategieën meten, die in het *gedrag* kunnen worden waargenomen (meting op 'procedureel niveau').

In beide interactietaken met hun moeder bleken gehechtheidsrepresentatie, autonomie en verbondenheid bij adolescenten substantieel met elkaar samen te hangen. Daarnaast was er ook sprake van een significante samenhang tussen de kwaliteit van de gehechtheidsrelatie (met moeder) op één- en zesjarige leeftijd en het op zestienjarige leeftijd vertoonde gedrag in de interactie met hun moeder tijdens de vakantieplanningstaak. Dus, afgezien van de stabiliteit of instabiliteit van gehechtheid, bleken autonomie en verbondenheid van adolescenten significant samen te hangen met gehechtheidskwaliteit in de (vroege) kindertijd en met de ten tijde van het onderzoek (via het AAI)

vastgestelde gehechtheidsrepresentatie. Adolescenten die op de leeftijd van één en zes jaar een veilige gehechtheidsrelatie met hun moeder hadden, scoorden lager op autonomie en ‘verbondenheid-belemmerend’ gedrag dan leeftijdgenoten met een onveilige gehechtheidsrelatie in de (vroeg) kindertijd.

Uit het onderzoek komt naar voren dat een levensloopvisie op de ontwikkeling van gehechtheid bevestigt dat een veilige gehechtheidsrelatie op alle leeftijden lijkt samen te hangen met competentie in sociaal-emotionele taken en dat vroeg(re) ervaringen met veilige gehechtheid de kans op succesvolle aanpassing in latere ontwikkelingsfasen verhogen. Onderzoeken van Reis (2008) en Masche (2008) ondersteunen deze conclusie. Reis vond dat de kwaliteit van de ouder-kindinteractie samenhangt met de autonomie-verbondenheidsbalans en uit het onderzoek van Masche blijkt dat een op wederzijds vertrouwen gebaseerde ouder-kindrelatie jongvolwassenen aanmoedigt om te gaan trouwen. Dus, zowel longitudinale als huidige – positieve – gehechtheidservaringen hangen samen met succesvolle aanpassing, zowel tijdens de adolescentie als op volwassen leeftijd.

Louis Tavecchio

Literatuur

- Becker-Stoll, F., Fremmer-Bombik, E., Wartner, U., Zimmermann, P., & Grossmann, K.E. (2008). Is attachment at ages 1, 6 and 16 related to autonomy and relatedness behavior of adolescents in interaction towards their mothers? *International Journal of Behavioral Development*, 32, 372-380.
- Grossmann, K.E., Grossmann, K., & Zimmermann, P. (1999). Stability and change in attachment during infancy, childhood and beyond. In J. Cassidy & P.R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment theory and research* (pp. 319-335). New York: Guilford Press.
- Masche, J.G. (2008). Reciprocal influences between developmental transitions and parent-child relationships in young adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, 32, 401-411.
- Reis, O. (2008). Families as niches during communism in East Germany: Consequences for parent-child relationships during times of change. *International Journal of Behavioral Development*, 32, 412-421.
- Wartner, U.G., Grossmann, K., Fremmer-Bombik, E., & Suess, G. (1994). Attachment patterns at age six in south Germany: Predictability from infancy and implications for preschool behavior. *Child Development*, 65, 1014-1027.